

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\K\Kafka Franz\Kafka_Franz-Ortel.PDB

PDB Name: Ortel
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 3.11.2002
Modification Date: 3.11.2002
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Ortel

Franz Kafka

Publikováno s laskavým svolením serveru Franz Kafka

Zdroj <http://www.franzkafka.zde.cz>

(Příběh pro F.)

Bylo překrásné jaro, neděle dopoledne. Jiří Bendemann mladý obchodník, seděl ve svém soukromém pokoji v prvním patře jednoho z těch nízkých, jednoduše stavěných domů, které se dlouhou řadou táhly podél řeky, lišice se od sebe skoro jen výškou a zbarvením. Právě ukončil dopis příteli z mládí, žijícímu v cizině, skládal ho pomalu a jako by si hrál, a pak, opíraje se loktem o psací stůl, zahleděl se z okna na řeku, most a nazelenalé vršky na druhém břehu.

Myslel na to, jak tento přítel, nespokojený se svým živobytím doma, už před lety doslova utekl do Ruska. Teď má v Petrohradě nějaký obchod, který se zpočátku velmi slibně rozvíjel, ale jak si přítel při svých stále vzácnějších návštěvách stěžoval, teď už, zdá se, delší dobu vázne. Tak se v cizině nadarmo dřel, cizokrajný plnovous jen špatně zakrýval tvář dobře známou z dětských let, jejíž žlutá pleť jako by svědčila o pokračující chorobě. Podle toho, co vyprávěl, neměl žádné zvláštní spojení s tamní kolonií krajanů, ale ani s místními rodinami nepěstoval skoro společenské styky, a tak se natrvalo zařídil jako starý mládenec.

Co se dalo psát takovému člověku, který se zřejmě octl ve slepé uličce, jehož je možno litovat, ale jemuž nelze pomoci? Snad mu radit, aby se vrátil domů, aby sem přenesl svou existenci, obnovil všechny staré přátelské vztahy - čemuž přece nic nebrání - a jinak se spolehl na pomoc přátel? To však neznamenovalo nic jiného než dát mu zároveň na srozuměnou, čím šetrněji, tím urážlivěji, že všechny jeho dosavadní pokusy selhaly, že už jich má nechat, že se musí vrátit a jako definitivní navrátilce se vystavit udiveně vypouleným očím všech lidí, že jen jeho přátelé něčemu rozumějí a on že je staré dítě, jež má poslouchat úspěšné přátele, kteří zůstali doma. A kde je pak jistota, že všechno to trápení, které by mu museli způsobit, by mělo nějaký smysl? Třeba by se vůbec ani nepodařilo dostat ho domů - sám přece řekl, že už nechápe poměry ve vlasti, a tak by potom přese všechno zůstal v té své cizině, roztrpčený radami a přátelům ještě o něco víc odcizený. Kdyby však přece jen té rady uposlechl a byl tu pak utiskován - jistěže ne úmyslně, ale okolnostmi -, nevyznal se ani mezi svými přáteli, ani bez nich, trpěl hanbou, skutečně už teď neměl ani vlast, ani přátele - nebylo by pak pro něj mnohem lepší zůstat v cizině jako doposud? Copak za takových okolností bylo myslitelné, že by to zde někam přivedl?

Z těchto důvodů nebylo možné, mělo-li se s ním vůbec ještě udržet písemné spojení, sdělovat mu jisté věci, které by člověk bez ostychu sdělil i nejbližšímu známému. Přítel nebyl teď už víc jak tři roky ve vlasti a vysvětloval to velice nepřesvědčivě nejistými politickými poměry v Rusku, které tedy malému obchodníkovi nedovolují, aby se na sebekratší dobu vzdálil, ačkoli statisíce Rusů si klidně jezdilo po světě. Během těchto tří let se však právě v Jiřího životě mnohé změnilo. O smrti jeho matky asi před dvěma lety, od kteréžto doby žil Jiří ve společné domácnosti se starým otcem, se přítel ovšem ještě dověděl a vyjádřil soustrast v dopise se strohostí, jejíž původ mohl být jedině v tom, že truchlit nad takovou událostí v cizině je naprosto nepředstavitelné. Od té chvíle však se Jiří ujal obchodu, jakož i všeho ostatního, s větší rozhodností. Snad mu za matčinu života bránil otec v opravdové vlastní činnosti tím, že chtěl v obchodě uplatňovat pouze své názory, snad se stal otec po matčině smrti zdrženlivějším, ačkoli i nadále v obchodě pracoval, snad - a to bylo dokonce velmi pravděpodobné - hrály daleko větší úlohu šťastné náhody, ale ať tak či onak, obchod se za ty dva roky zcela neočekávaně zvedl, bylo nutné zdvojnásobit personál, obrát se zdesateronásobil, další kroky na sebe nepochybně nedají čekat.

Přítel však neměl o této změně ani potuchy. Dříve, naposled snad v onom soustrastném dopise, přemlouval Jiřího, aby se vystěhoval do Ruska, a rozepisoval se o vyhlídkách, které se v Petrohradě naskýtají právě Jiřího obchodnímu odvětví. Číslo byla mizivá ve srovnání s rozsahem, jehož teď nabyl Jiřího obchod. Ale Jiří neměl chuť psát příteli o svých obchodních úspěších, a kdyby to udělal teď dodatečně, vypadalo by to opravdu podivně.

A tak se Jiří omezil na to, že psal příteli pořád jen o bezvýznamných událostech, jež se člověku bez ladu a skladu kupí v paměti, když přemýšlí v nedělním poklidu. Nechtěl nic jiného než zachovat příteli takovou představu o rodném městě, jakou si asi za tu dlouhou dobu vytvořil a s níž se smířil. Tak se Jiřímu stalo, že ve třech dosti od sebe vzdálených dopisech oznamoval příteli zasnoubení jakéhosi lhostejného člověka se stejně lhostejnou dívkou, až se přítel, zcela proti Jiřího úmyslu, začal o tuto pozoruhodnost zajímat.

Jiří mu však mnohem raději psal takové věci, než aby se přiznal, že se sám před měsícem zasnoubil s jistou slečnou Fridou Brandenfeldovou, dívkou ze zámožné rodiny. Se svou snoubenkou často hovořil o tomto příteli i o tom, jaký zvláštní vztah v korespondenci s ním udržuje. "Tak on nám tedy vůbec nepřijede na svatbu," řekla, "a já mám přece právo poznat všechny tvé přátele." "Nechci ho vyrušovat," odpověděl Jiří, "rozuměj mi dobře, patrně by přijel, aspoň doufám, ale cítil by se nesvůj a ukřivděný, třeba by mi záviděl a určitě by se zas vrátil samotný a neschopný zbavit se kdy té nespokojenosti. Samotný - víš, co to je?" "Dobře, ale copak se nemůže o naší svatbě dovědět jinak?" "Tomu ovšem nemohu zabránit, jenže při jeho způsobu života je to nepravděpodobné." "Když máš takové přátele, Jiří, neměl ses vůbec zasnubovat." "Ano, za to můžeme oba dva; ale já bych ani teď nechtěl, aby to bylo jinak." A když pak, rychle oddychující pod jeho polibky, ze sebe ještě vypravila: "Vlastně mě to přece jen mrzí," připadlo mu opravdu nevinné, jestliže příteli všechno napíše. "Takový jsem a takového ať mě přijme," řekl si, "nemohu přece ze sebe vystříhnout člověka, který by se mu třeba hodil za přítele spíš než já."

A skutečně, v dlouhém dopise, který toho nedělního dopoledne napsal, oznámil příteli své zasnoubení těmito slovy: "Nejlepší novinku jsem si schoval na konec. Zasnoubil jsem se se slečnou Fridou Brandenfeldovou, dívkou ze zámožné rodiny, která se zde usadila teprve dlouho po Tvém odjezdu a kterou tedy sotva budeš znát. Naskytne se ještě příležitost, abych Ti o své snoubence pověděl něco bližšího, pro dnešek Ti musí stačit, že jsem velmi šťasten a že se v našem vzájemném vztahu změnilo jen to, že místo obyčejného přítele budeš teď ve mně mít šťastného přítele. Kromě toho získáš v mé snoubence, která Tě srdečně pozdravuje a příště Ti sama napíše, upřímnou přítelkyni, což pro starého mládence není tak docela bezvýznamné. Víím, že Ti všelicos brání, abys nás navštívil, nebyla by však právě má svatba tou pravou příležitostí, abys nechal všechny překážky překážkami? Ale ať je to jak chce, neber žádné ohledy a jednej jen, jak uznáš za vhodné."

S tímto dopisem v ruce seděl Jiří dlouho u psacího stolu, obrácen tváří k oknu. Sotva odpověděl nepřítomným úsměvem jednomu známému, který šel kolem a z ulice ho zdravil.

Konečně strčil dopis do kapsy a vyšel z pokoje přes malou chodbičku do otcova pokoje, kde už nebyl celé měsíce. Nebylo to také zapotřebí, neboť se s otcem neustále stýkal v obchodě, obědvali společně v téže jídelně, večer se sice postaral každý o sebe, jak chtěl, ale potom většinou - nebyl-li, což se stávalo velmi často, Jiří s přáteli nebo teď u snoubenky na návštěvě - poseděli ještě chvíli ve společném obývacím pokoji, každý se svými novinami.

Jiří užasl, jak tmavý je otcův pokoj i za tohoto slunného odpoledne. Takový stín vrhá tedy ta vysoká zeď, která se tyčí na druhé straně úzkého dvora. Otec seděl u okna v rohu vyzdobeném všelijakými upomínkami na nebožku matku a četl noviny, které držel šikmo před očima, snaže se tak vyrovnat jakousi slabost zraku. Na stole byly zbytky snídaně, z níž, jak se zdálo, mnoho nesnědl.

"Á, Jiří!" řekl otec a hned mu vykročil vstříc. Těžký župan se mu při chůzi rozevřel, šosy poletovaly kolem něho. - Otec je pořád ještě obr, řekl si Jiří.

"Tady je ale nesnesitelná tma," řekl pak.

"Ano, tma tu je," odpověděl otec.

"I okno sis zavřel?"

"Je mi to tak milejší."

"Vždyť venku je docela teplo," dodal Jiří jakoby k tomu, co řekl předtím, a sedl si.

Otec sklídil nádobí od snídaně a postavil je na skříňku. "Chtěl jsem ti vlastně jen říci," řekl Jiří, který zcela nepřítomně sledoval starcovy pohyby, "že jsem teď přece jen oznámil do Petrohradu své zasnoubení." Trochu povytáhl dopis z kapsy a zase ho nechal zapadnout.

"Do Petrohradu?" zeptal se otec.

"Svému příteli přece," řekl Jiří a hledal otcovy oči.

Vždyť v obchodě je úplně jiný, pomyslel si, a jak tu tak zešířka sedí a paže má zkřížené na prsou.

"Ano. Tvému příteli," řekl otec s důrazem.

"Víš přece, otče, že. jsem mu nejdříve chtěl své zasnoubení zatajit. Z ohleduplnosti, pro nic jiného. Víš sám, že je to podivín. Říkal jsem si, nechť se třeba doví o mém zasnoubení odjinud, jakkoli je to při jeho samotářském způsobu života málo pravděpodobné -- tomu zabránit nemohu -, ale přímo ode mne ať se to nedoví."

„A teď sis to zase rozmyslel?" zeptal se otec. položil veliké noviny na okno a na noviny brýle, jež přikryl rukou. "Ano, teď jsem si to zase rozmyslel. Je-li to můj dobrý přítel, řekl jsem si, pak mé šťastné zasnoubení je štěstí i pro něho. A proto jsem už dál neváhal a oznámil mu to. Než však hodím dopis do schránky, chtěl jsem ti o tom povědět."

"Jiří," řekl otec a roztáhl bezzubá ústa, "podívej se. Přišel ses se mnou o té věci poradit. To ti bezpochyby slouží ke cti. Ale není to nic, je to hůř než nic, jestliže mi teď neřekneš celou pravdu. Nechci se dotýkat věcí, které. sem nepatří. Od smrti naší drahé matky se přihodily jisté nepěkné věci. Snad i na ně dojde, a snad dřív, než si myslíme. V obchodě mi leccos uniká, ne snad, že by se to přede mnou skrývalo - vůbec teď nechci vyslovovat domněnku, že se to přede mnou skrývá - nemám. už dost sil, paměť mi už neslouží, spousty věcí si nestačím všimnout. Takový je jednak běh přírody, za druhé mě smrt naší matičky zkusila mnohem víc než tebe. - A když už jsem právě u této věci, u tohoto dopisu, prosím tě, Jiří, neobelhávej mě. Je to maličkost, nestojí to za řeč, tak mě neklam. Máš opravdu toho přítele v Petrohradě?"

Jiří v rozpacích vstal. "Nechme být mé přátele. Tisíce přátel mi nenahradí otce. Víš, co si o tom myslím? Nešetříš se dost. Ale stáří má svatá práva. Jsi pro mne v obchodě nenahraditelný, to víš velmi dobře, ale kdyby měl obchod ohrožovat tvé zdraví, hned zítra ho navždy zavřu. Takhle to nejde. Musíme ti změnit způsob života. Ale od základu. Sediš tu potmě a v obývacím pokoji bys měl pěkně světlo. Snídaně se sotva dotkneš, místo aby ses pořádně posilnil. Sediš při zavřeném okně a přitom by ti tak prospěl vzduch. Ne tatínku! Dojdu pro lékaře a budeme se řídit jeho příkazy. Vyměníme si pokoje, ty se přestěhuješ do předního pokoje, já sem. Nebudou z toho pro tebe žádné změny, všechno se přestěhuje s tebou. Ale na to všechno je čas, teď si ještě chvilku lehni do postele, potřebuješ naléhavě klid. Pojď, pomohu ti při svlékání, uvidíš, že to dovedu. Nebo chceš-li jít hned do předního pokoje, lehni si zatím ke mně do postele. Bylo by to ostatně velmi rozumné."

Jiří stál těsně vedle otce, který svěsil hlavu s rozcuchanými bílými vlasy na prsa.

"Jiří," řekl otec tiše, bez hnutí.

Jiří. ihned poklekl vedle otce, uviděl, jak se na něj z koutků očí v otcově znaveném obličejí upírají obrovské zorničky.

"Ty nemáš žádného přítele v Petrohradě. Vždycky jsi byl šprýmař a ani vůči mně ses nekrotil. Proč bys měl mít přítele zrovna tam! To se mi vůbec nechce věřit."

"Tak uvažuji, otče," řekl Jiří, zvedl otce ze židle, a když tu teď tak stál celý ochablý, svlékl mu župan, "budou to už brzy tři roky, co byl můj přítel u nás na návštěvě. Pamatuji se ještě, žeš ho neměl obzvlášť v lásce. Nejméně dvakrát jsem ho před tebou zapřel, ačkoli právě seděl u mne v pokoji. Dovedl jsem docela dobře pochopit tvůj odpor k němu, můj přítel má své podivnůstky. Ale potom sis s ním přece jen zase docela dobře popovídal. Byl jsem tehdy ještě tak pyšný. že ho posloucháš, přikyvuješ mu a vyptáváš se ho. Zamyslí-li se, musíš si vzpomenout. Vyprávěl tenkrát neuvěřitelné historky z ruské revoluce. Například jak jednou na obchodní cestě v Kyjevě uviděl vprostřed vřavy nějakého duchovního na balkóně, který si do dlaně vyřízl široký krvavý kříž, zdvihl tu ruku a vzýval davy. Sám jsi přece potom občas tu historku vykládal."

Zatím se Jiřímu podařilo zase otce usadit a opatrně mu svléknout trikotové kalhoty, které nosil přes plátěné podvlékačky. Když viděl to prádlo, nijak zvlášť čisté, vyčítal si, že otce zanedbává. Bylo jistě i jeho povinností dbát na to, aby se otci prádlo vyměňovalo. Ještě se se snoubenkou výslovně nedomluvili; jak zařídit otcovu budoucnost, mlčky totiž předpokládali, že otec zůstane sám ve starém bytě. Teď se však zkrátka a naprosto určitě rozhodl, že vezme otce s sebou do nové domácnosti. Když se na něj pozorně zadíval, připadlo mu skoro, že péče, kterou tam bude třeba otci poskytnout, by mohla přijít příliš pozdě.

Na rukou odnesl otce do postele. Měl strašný pocit, když si během těch několika kroků k posteli všiml, že si otec hraje s řetízkiem od hodinek na jeho prsou. Ani ho nemohl hned uložit do postele, tak pevně se řetízku držel.

Ale sotva byl v posteli, zdálo se, že je všechno v pořádku. Sám se přikryl a pak si přetáhl příkrývku ještě hodně daleko přes ramena. Vzhlédl k Jiřímu docela přívětivě.

"Už si na něj vzpomínáš, není-liž pravda?" zeptal se Jiří a povzbudivě na něj kývl.

"Jsem teď dobře přikrytý?" řekl otec, jako by se nemohl podívat, má-li dostatečně zakryté nohy.

"Tak už se ti líbí v posteli," řekl Jiří a urovňal kolem něho přikrývku.

"Jsem dobře přikrytý?" zeptal se otec znovu a zdálo se, že dává obzvlášť pozor na odpověď.

"Bud' klidný, jsi dobře přikrytý."

"Ne!" vykřikl otec, až se odpověď srazila s otázkou, odhodil přikrývku s takovou silou, že se na okamžik v letu celá rozprostřela, a vztyčil se na posteli. Jen jednou rukou se zlehka přidržoval stropu. "Chtěls mě přikrýt a zahrabat, to vím, ty kvítko, ale já ještě nejsem zahrabaný. A jsou-li tohle mé poslední síly, stačí na tebe, až příliš na tebe stačí. Abych neznal tvého přítele. To by byl syn, jakého bych si přál. Proto jsi ho tedy celá ta léta klamal. Proč jinak? Myslíš, že jsem se pro něho něco nenaplakal? Proto se přece zamykáš ve své kanceláři, nikdo nesmí vyrušovat, šéf má práci - jen abys mohl psát své prolhané dopisy do Ruska. Ale otce naštěstí nikdo nemusí učit, jak prohlédnout syna. Když sis teď myslel, žeš ho zkrotit, natolik zkrotit, že si na něj můžeš zadkem sednout a on se nepohne, tu se můj pan syn rozhodne, že se ožení!"

Jiří vzhlížel vzhůru na děsivý přízrak svého otce. Petrohradský přítel, jehož otec najednou tak dobře znal, ho dojímал jako nikdy předtím. Viděl ho ztraceného v dalekém Rusku, ve dveřích prázdného, vypleněného obchodu ho viděl. Stál v troskách regálů, mezi rozškubaným zbožím a padajícími plynovými trubkami. Proč jen odjížděl tak daleko!

"Ale podívej se na mě!" zvolal otec a Jiří, skoro duchem nepřítomný, se rozběhl k posteli, aby vše pochopil, ale zarazil se na půl cestě.

"Protože si vyhnula sukně," spustil otec pisklavě, "protože si takhle vyhnula sukně, husa protivná," aby to znázornil, vyhnul si tak vysoko košili, až mu byla na stehně vidět jizva z válečných let, "protože si takhle a takhle a takhle vyhnula sukně, přilepil ses na ni, a aby ses na ní mohl nerušeně ukájet, zhanobil jsi památku naší matky, zradil přítele a otce jsi strčil do postele, aby se nemohl hnout. Ale může se hnout, nebo ne?"

A stál docela volně a házel nohama. Vyzařovalo z něho poznání.

Jiří stál v koutě, co nejdál od otce. Už před hodnou chvílí se rozhodl, že bude vše velice pozorně sledovat, aby se nedal překvapit nepřímou, zezadu, shora. Zase si teď připomněl dávno zapomenuté předsevzetí a zapomněl na ně, jako když se krátká nit protahuje uchem jehly.

"Jenže přítel teď přece jen není zrazen!" volal otec a jeho sem a tam se pohybující ukazovák to zdůrazňoval. "Já tu byl jeho zástupcem."

"Komediante!" zvolal Jiří nezadržitelně, ihned poznal chybu a kousl se, jenže příliš pozdě - s očima strnulýma - do jazyka, až mu bolesti podklesly nohy.

"Ano, ovšem, hrál jsem komedii! Komedii! Správné slovo! Jaká jiná útěcha zbývá starému ovdovělému otci? Řekni - a pro tu chvíli odpovědi zůstaň ještě mým živoucím synem -, co mi zbývalo tady v zadním pokoji, pronásledovanému proradným personálem, zestárlému až na kost? A můj syn si jásavě kráčel světem, uzavíral obchody, které já připravil, samou radostí se stavěl na hlavu a okolo otce chodil s uzavřenou tváří poctivce. Myslíš, že bych tě byl nemiloval, já, z něhož jsi vzešel?"

Teď se nakloní, myslil si Jiří, kéž by spadl a na kusy se rozbil! To slovo mu blesklo hlavou.

Otec se naklonil, ale nespádl. Protože Jiří nepřiskočil, jak očekával, opět se narovnal.

"Zůstaň, kde jsi, nepotřebuji tě! Myslíš si, že máš ještě sílu dojít sem ke mně a že zůstáváš na místě proto, že se ti chce. Jen aby ses nezmýlil! Pořád ještě jsem mnohem silnější. Sám bych možná musel ustoupit, ale takto mi matka předala svou sílu, s tvým přítelem jsem se nádherně spolčil, tvé zprávy mám zde v kapse!"

"Dokonce i v košili má kapsy!" pomyslí si Jiří a řekl si, že by ho touto poznámkou mohl znemožnit před celým světem. Jen okamžik na to myslel, neboť neustále vše zapomínal.

"Jen se zavěs do své snoubenky a pojil' proti mně! Smetu ti ji od boku, ani nebudeš vědět jak!"

Jiří udělal grimasu, jako by tomu nevěřil. Otec pouze na potvrzení toho, co řekl, pokýval hlavou směrem do kouta, kde Jiří stál.

"Jak jsi mě dnes pobavil, když jsi přišel a ptal se, máš-li napsat příteli o svém zasnoubení. On přece všechno ví, ty hlupáku, on přece všechno ví. Vždyť já mu píšu, zapomněl jsi mi totiž vzít psací potřeby. Proto už léta nepřijíždí, ví přece všechno stokrát líp než ty sám, tvé dopisy vždycky nepřečtené zmačká v levé ruce, kdežto pravou si drží před

očíma dopisy ode mne a čte je!"

Samým nadšením mával rukou nad hlavou. "Víš všechno tisíckrát líp!" volal.

"Desettisíckrát!" řekl Jiří, posmívaje se otcí, ale slovo nabylo ještě v jeho ústech smrtelně vážného zvuku.

"Celá léta už číhám, kdy přijdeš s touto otázkou! Myslíš, že se starám o něco jiného? Myslíš, že čtu noviny? Podívej!" a hodil Jiřímu list novin, který se s ním nějak dostal do postele. Staré noviny, jejichž jméno už Jiří vůbec neznal.

"Jak dlouho jsi váhal, než jsi uzrál! Matka musila umřít, nedožila se toho radostného dne, přítel chřadne v tom svém Rusku, už před třemi lety byl žlutý k zahazení, a já, vždyť vidíš, jak to se mnou je. Pro tohle máš přece oči!"

"Tak tys mě špehoval!" zvolal Jiří.

Otec útrpně řekl jako mimochodem: "Tos chtěl říci patrně dřív. Teď už se to vůbec nehodí."

A hlasitěji: "Teď tedy víš, co existovalo ještě kromě tebe, doposud jsi věděl jen o sobě! Vždyť jsi byl vlastně nevinné dítě, nebo ještě lépe řečeno, byl jsi ďáblův člověk! - A proto věz: Odsuzuji tě teď k smrti utopením!"

Jiří měl pocit, jako by byl hnán z pokoje ven, v uších mu znělo ještě bouchnutí, s nímž se otec za jeho zády zřítil na postel. Na schodech, po jejichž stupních se hnál jak po šikmé ploše, narazil hlavou na svou posluhovačku, která šla právě nahoru uklidit po ránu byt. "Ježíši!" vykřikla a zakryla si obličej zástěrou, ale on už byl ten tam. Vyletěl ze vrat, přes jízdní dráhu ho to hnalo k vodě. Už se chytil zábradlí jak hladový potráv. Přehoupl se jak vynikající cvičenec, jímž za mlada k pýše svých rodičů býval. Ještě se držel slábnoucíma rukama, mezi příčkami zábradlí si vyčíhal autobus, který snadno přehlásí jeho pád, tiše zvolal: "Milí rodiče, přece jen jsem vás vždycky miloval," a spustil se dolů.

Na mostě vládl v té chvíli přímo nekonečný ruch.